

GEOPOLITICKÁ A GEOEKONOMICKÁ POLOHA ČESKÉ REPUBLIKY PO ROCE 1989

Politický, společenský, hospodářský, sociální a regionální vývoj v každém území, regionu, státě, geografickém prostoru je do značné míry ovlivněn geografickou polohou v širších mezinárodních vztazích a závisí na ní. Politická a hospodářská „samostatnost či suverenita“ je velmi relativní, omezená a je výsledkem vnitřních a vnějších podmínek, vlivů, aspirací. V době globalizace se zvyšuje úloha geoeconomických faktorů, které formují velikost, strukturu a fungování jednotlivých prostorů.

Základním kritériem geopolitické a geoeconomické polohy českého prostoru je na základě historických zkušeností dnes prozápadní (místo dřívější provýchodní) orientace posilovaná odpovídajícím demokratickým společensko-ekonomickým systémem (místo dřívějšího totalitního).

Věčné dilema polohy českých zemí mezi Německem a Ruskem dostalo na přechodnou dobu (1948–89) podobu vyhraněné polohy na západní exponované hranici mezi Východem a Západem vymezené tzv. železnou oponou. Zásadní změna geopolitické situace v Evropě a ve světě po roce 1989 vytvořila stejně jako v roce 1948 nové podmínky vývoje. Pád totalitního systému a izolace znamenal obnovení prozápadní orientace, kterou následný rozpad Československa výrazně posílil. Česká republika se ocitla v poloze mezi Evropskou unií (vyspělým západem) a prostorem obtížné posttotalitní transformace evropského východu a Balkánu.

Z hlediska polohy a orientace dnešní České republiky je významné vymezení dvou evropských geopolitických os a dvou geoeconomických zón (tzv. banánů).

Hlavní geopolitická osa Paříž – Berlín – Moskva byla historicky ve znamení rozhodujícího mocenského soupeření a střetů v Evropě, od ní se v Porýní odděluje **vedlejší geopolitická osa** do Podunají (**Mnichov – Vídeň – Budapešť – Balkán**). Obě tyto evropské osy přitom mají asijské pokračování a zázemí.

Západoevropská (primární) geoeconomická zóna leží v prostoru kolem osy od střední Anglie přes Benelux a Porýní až do severní Itálie. Jeho

těžištěm je tzv. **zlatý trojúhelník** v prostoru Londýn – Paříž – Benelux – německé Porýní, kde leží i tři „hlavní města“ Evropské unie (Brusel, Lucemburk, Štrasburk).

Středoevropská (sekundární) geoeconomická zóna zahrnuje prostor kolem osy Kodaň – Berlín – Praha – Vídeň – Budapešť. Pádem železné opony po roce 1989 vzniká možnost rozvoje této dříve integrální součásti vyspělé části Evropy a její hospodářské a kulturní rehabilitace, modernizace v návaznosti na integraci.

Mezi oběma zónami leží vyspělé oblasti. Vně je však velký rozdíl mezi severoevropskou (skandinávskou), západoevropskou (Velká Británie, Irsko, Francie) a jihoevropskou (Španělsko, Portugalsko, Itálie) geografickou „periferií“, která jako součást EU představuje hospodářsky vyspělá území s výskytem regionálních problémů a rozvojových možností (Irsko, Katalánsko, Emilia Romagna v Itálii), a problémovým prostorem východní Evropy a Balkánu.

Zatímco **geoeconomické prostory spojuje hospodářská vyspělost** a tím i přitažlivost, **zvýrazňují geopolitické osy** protínající napříč uvedené prostory **politickou, hospodářskou, geografickou, historickou i kulturní odlišností a diferenciací**.

Aby mohlo být racionálně využito předností polohy České republiky v „srdci“ Evropy, potřebuje cíl, kterého chce ve své staronové prozápadní poloze a orientaci dosáhnout, aktivní a promyšlenou koncepci vývoje a v integraci a instalaci mechanismů, které novou pozici a šanci rozvoje upevní. Samotná výjimečná poloha uprostřed středoevropského geoeconomického prostoru mezi hlavní a vedlejší evropskou geopolitickou osou na průsečíku směrů mezi Berlínem a Vídní (Budapeští), Mnichovem a Varšavou, jižní a severní Evropou, nestačí. Její zhodnocení spočívá v aktivní koncepci rozvoje a integrace promítnuté do hospodářské, průmyslové, dopravní, energetické, regionální politiky. Nutný je důraz na funkční, výkonnou a moderní infrastrukturu, která přispěje nejen k rozvoji mezinárodního zapojení do evropských (a tím světových) vztahů, ale i k rychlejší a hlubší změně celé struktury a rozmístění české ekonomiky a k nové organizaci českého prostoru v rámci nově se utvářejícího evropského prostoru.

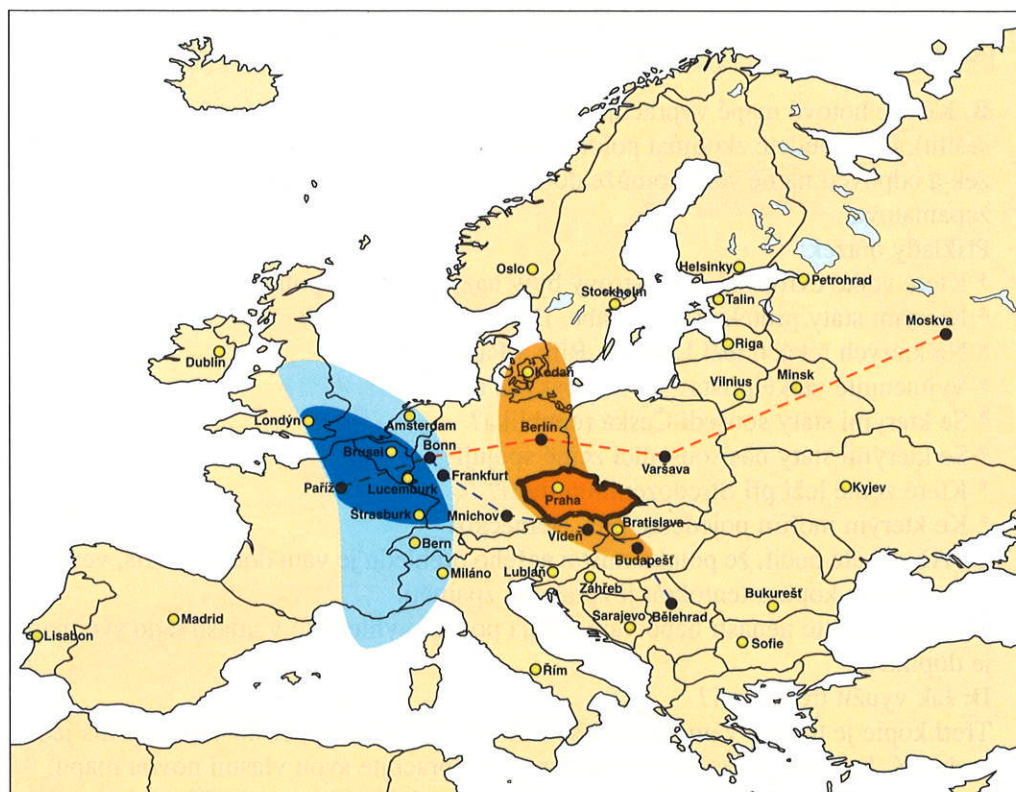
Politická a hospodářská situace může posilovat či oslabovat geopolitické a geoeconomické postavení České republiky. Pokud bude dobrá, není třeba se o budoucnost českého prostoru v Evropě a ve světě z hlediska geopolitického ani geoeconomického obávat.

Ludvík Kopačka,
katedra sociální geografie
a regionálního rozvoje PŘF UK Praha

Literatura:

- HAMPL, M. (1996): Transformační procesy a předpoklady dalšího vývoje systému osídlení. In: M. Hampl a kol. (1996): Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice. PFF Univerzity Karlovy, Praha, s. 91–117.
- KOPAČKA, L. (1993): Československo zaniklo, ať žijí Česká a Slovenská republika. Geografické rozhledy, 2, 2, s. 35–41.
- KOPAČKA, L. (1999): 1. Česká republika – stát ve střední Evropě. 18. Česká republika na cestě k Evropské unii. In: J. Kastner a kol. (1999): GEOGRAFIE Česká republika pro střední školy 4 (1999). SPN, Praha.

Zdroj: J. Kastner a kol. (1999): GEOGRAFIE Česká republika pro střední školy 4. SPN, Praha

— západoevropský prostor
— zlatý trojúhelník
— středoevropský prostor

— hlavní geopolitická osa
— vedlejší geopolitická osa